

**Gdynia prawa miejskie uzyskała w 1926 roku, jednak historia miejscowości sięga XIII wieku. Nazwa tego dynamicznie rozwijającego się miasta i nazwy jego dzielnic odkrywają tajemnice związane z historią i charakterystyką terenu.**



*Widok z Kamiennej Góry na Marinę Gdynia. Na dalszym planie Molo Południowe i Basen I Prezydenta, w głębi Mierzeja Helska / Rafał Konkolewski / Wikimedia Commons*

Pierwsza wzmianka o Gdyni pochodzi z 1253 roku. Wieś *Gdina* należała wówczas do cystersów z Oliwy, później była własnością Jana z Różęcina, który w 1382 r. podarował tę rolniczo-rybacką wieś zakonowi kartuzów. Po I rozbiorze – na około 150 lat – dostała się pod panowanie pruskie. Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. nastąpił szybki rozwój Gdyni.

### **Historia nazwy *Gdynia***

Najstarszy zapis nazwy *Gdynia* (z 1253 r.) pochodzi z dokumentu biskupa wrocławskiego, potwierdzającego, że wieś należała do parafii oksywskiej. Od XIV do XVI w. pojawiały się zapisy *Gdynino* (1365 r.) lub *Gdinino* (1534 r.). W drugiej połowie XVI w. formant „-ino” został odrzucony i nazwa powróciła do stanu pierwotnego. Zdaniem prof. Huberta Górnowicza z Uniwersytetu Gdańskiego wszystkie późniejsze zapisy wskazywały na nazwę *Gdynia*.

## Etymologia nazwy

Nazwa miejscowości *Gdynia* wywodzi się od nazwy potoku, który najprawdopodobniej nazywał się *\*Gdynia*, zaś ta nazwa została utworzona od przymiotnika *\*gřda* o znaczeniu ‘mokra, bagienna’.

Co ciekawe, historycy sądzą, że rzeczka o nazwie *\*Gdynia* znajdowała się w miejscu, gdzie obecnie łączą się ulice Śląska, Czolgistów i Świętojańska i że tam była najstarsza osada o tej nazwie.

## Dzielnice Gdyni

Gdynia to obecnie duże miasto, posiadające wiele dzielnic i osiedli mieszkaniowych, np.: *Babie Doły, Bernadowo, Chwarzno, Chylonia, Cisowa, Demptowo, Grabówek, Karwiny, Mały Kack, Wielki Kack, Kolibki, Obłuże, Oksywie, Orłowo, Pogórze, Redłowo, Wiczlino, Witomino*. Wszystkie mają ciekawą etymologię, opisywaną przez gdańskich językoznawców, na przykład prof. Górnowicza i prof. Jerzego Tredera. Oto informacje o pochodzeniu kilku nazw.

### Babie Doły

*Babie Doły* to najbardziej wysunięta na północ dzielnica Gdyni z nadmorską plażą, która oficjalnie do obszaru administracyjnego miasta należy od 1 stycznia 1972 roku.

Nazwa osady najpierw zapisywana była jako *Babi Dół* (1938 r. i 1960 r.), później *Babie Doły* (1969 r.). Pochodzi ona od nazwy wąwozu, od kaszubskiego *babi dół* – co oznaczało ‘wądół, parów, jar’.

### Bernadowo

Osiedle Gdyni, które do 2008 r. nazywało się *Bernardowo*, administracyjnie stanowi część dzielnicy Mały Kack, a zostało włączone w obszar Gdyni w 1953 roku.

Pierwotne *Bernardowo* (1880 r.) stanowiło nazwę dzierżawczą<sup>\*)</sup> z formantem „-owo” – od imienia Bernard. Rezygnacja w nazwie z jednego „r” nie jest czymś wyjątkowym, bo występuje również w innych nazwach, np. w nazwisku *Kaczmarek* (od *Karczmarek*). Od 2009 r. – zgodnie z rozporządzeniem MSWiA z 18 grudnia 2008 r. – jedyną poprawną nazwą jest *Bernadowo*.

### Chwarzno

Wieś przyłączona do Gdyni w 1972 r. ma starą nazwę, znaną już od XIII w. – *Chwarsnam* (1294 r.). Nazwa pochodzi od starego rzeczownika *ch(w)orstw* ‘krzak, zagajnik, chrust’ i ‘teren pagórkowaty’.

### **Chylonia**

W granice Gdyni wieś *Chylonia* została włączona w 1930 roku.

Nazwa pochodzi od nazwy osobowej *Chyła* (*Chyla*), a ta od czasownika „chylić”. Najstarsza wzmianka nazwy *Chylonia* pochodzi z 1259 r. i dotyczyła rzeki, która przepływała przez wieś.

### **Uwaga!**

Nazwa *Chylonia* jest wyrazem rodzimym i należy pisać *do Chyloni* (Nie! – „do Chylonii”, bo taka końcówka fleksyjna jest błędna).

### **Barbara Ellwart**

#### **Cisowa**

Wieś Cisowa została przyłączona do Gdyni w 1935 r. na prawach dzielnicy. Pierwsze wzmianki o wsi Cisowa znajdują się w księgach posiadłości krzyżackich z XIV w., ale najstarsze zapisy nazwy Cisowa pochodzą z przełomu XII i XIII wieku i dotyczą rzeczki. Prawdopodobnie najpierw nadano nazwę rzeczce płynącej wśród cisów – Cisowa, a później tak samo nazwano wieś.

#### **Demptowo**

Pierwsze informacje o Demptowie pochodzą z XVII wieku. Jak pisał prof. Hubert Górnowicz, dziewiętnastowieczna osada nazywała się Dętowo. Nazwę utworzono od nazwiska Dęty, a zatem jest to nazwa dzierżawcza z formantem „-owo”. W 1927 r. pojawił się zapis Deptowo, prawdopodobnie wynikający z upodobnienia do nazwiska Depta. Później zmieniona forma tej nazwy brzmiała Demptau.

Do Gdyni Demptowo zostało włączone w 1930 roku. Dziś jest to osiedle mieszkaniowe wchodzące w skład dzielnicy Pustki Cisowskie-Demptowo.

#### **Grabówek**

Nazwa Grabówek stanowi zdrobnienie od wcześniejszej nazwy Grabowo, która przechowała się w nazwie ulicy Grabowo.

Szesnastowieczna wieś Grabowo została przyłączona do Gdyni w 1930 roku.

### **Mały Kack i Wielki Kack**

Kack to nazwa średniowiecznej wsi pochodząca od nazwy rzeki Kacza. Najstarsze zapisy rzeki i wsi pochodzą z XIII wieku. Wieś Mały Kack została przyłączona do Gdyni w 1935 r., zaś Wielki Kack - w 1953 roku.

### **Karwiny**

Pod Wielkim Kackiem były kiedyś łąki zwane Karwiny, bo wypasano tu karwiny, czyli 'trzody składające się z krów, cieląt i wołów'. Tę nazwę otrzymało powstałe w latach osiemdziesiątych wielkie osiedle mieszkaniowe.

### **Kolibki**

Pierwotnie, bo w XIV wieku, osada nazywała się Kolebka. Była to nazwa topograficzna metaforyczna, bo odnosiła się do 'wglębienia terenu przypominającego swym kształtem kolebkę, kołyskę'. Dopiero później zmieniła się liczba pojedyncza na mnogą Kolibki.

### **Obłuże**

Obłuże to wieś, której nazwę można znaleźć już w XIII wieku, np.: Oblusino (1245 r.), Obluze (1253 r.). Wieś została przyłączona do Gdyni w 1933 roku. Nazwa jest bardzo stara, bo zawiera przyimek „ob” znaczący 'wokoło', który już dawno wyszedł z użycia. Prawdopodobnie pierwotnie nazwa Obłuże znaczyła 'miejsce otoczone zewsząd ługowatym bagnem'. Częstka wyrazu „ług” kiedyś znaczyła 'bagnisko ługowate, czerwonawe'. Istnieją także inne wersje etymologii nazwy.

### **Oksywie**

Dzisiejsza dzielnica Gdyni Oksywie dawniej była wsią parafialną, do której należała wieś Gdynia (do 1926 r.). Nazwa wsi pojawiała się już od XIII wieku, np. Oxisua (1212 r.), Oxiviam (1253 r.), Oxiuie (1323 r.). Zdaniem Górnowicza bardzo trudno jest wyjaśnić pochodzenie słowa Oksywie, ale „po polsku miejscowość ta zawsze się nazywała i do dziś nazywa Oksywie”. Nie jest to nazwa słowiańska, prawdopodobnie germańska, pochodząca od wyrazu pokrewnego z duńskim oxhoved i staroskandynawskim oxihoved, który znaczył 'głowa wołu'. W takiej sytuacji byłaby to nazwa metaforyczna (topograficzna) nawiązująca do kształtu przylądka oksywskiego.

### **Orłowo**

W 1829 r. powstała gospoda, której właścicielem był rybak Adler. Nazwa Orłowo nawiązuje do niem. Adler(s)horst. Po polsku wyraz pospolity Adler znaczy 'orzeł', a człon -horst (znaczący 'gniazdo ptaków drapieżnych') w polskim słowie został zastąpiony formantem „-owo” i w ten sposób powstała nazwa Orłowo.

\*) **Nazwy dzierżawcze** – pochodzące od nazwy właściciela, np. zakończone na „-ów” (*Piotr – Piotrków*).

*Barbara Ellwart*